עין משפט נר מצוה

לא א מיי' פ"ה מהלכות דעות הלכה יג:

תורה אור השלם

1 תמת ישרים תנחם וסלף בוגדים ישדם: משלי יא ג
2 לבבתני אחתי כלה לבבתני באחת מעיניך באחד ענק מצורניך: שיר השירים ד ט
3 עד שהמלך במסבו נרדי נתן ריחו: שיר השירים א יב
4 כן יאבדו כל אויביך יי ואהביו כצאת השמש בגברתו ותשקט הארץ ארבעים שנה: שופטים ה לא
5 אדני יתן אמר המבשרות צבא רב: תהלים סח יב
6 הלוא כה דברי כאש נאם יי וכפטיש יפצץ סלע: ירמיהו כג כט
7 שמעו כי נגידים אדבר ומפתח שפתי מישרים: משלי ח ו
8 צרור המר דודי לי בין שדי ילין: שיר השירים א יג
9 אשכל הכפר דודי לי בכרמי עין גדי: שיר השירים א יד
10 לחיו כערוגת הבשם מגדלות מרקחים שפתותיו שושנים נטפות מור עבר: שיר השירים ה יג
11 פתחתי אני לדודי ודודי חמק עבר נפשי יצאה בדברו בקשתיהו ולא מצאתיהו קראתיו ולא ענני: שיר השירים ה ו
12 גשם נדבות תניף אלהים נחלתך ונלאה אתה כוננתה: תהלים סח י
13 מלכי צבאות ידדון ידדון ונות בית תחלק שלל: תהלים סח יג
14 מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו: תהלים ח ה
15 יי אדנינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים: תהלים ח ב
16 מאחז פני כסה פרשז עליו עננו: איוב כו ט
17 אנכי יי אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים: שמות כ ב
18 לא יהיה לך אלהים אחרים על פני: שמות כ ג

דסגינן בשלימותא כתיב בן [1]תומת ישרים תנחם הנך אינשי דסגן בעלילותא כתיב בהו וסלף בוגדים ישדם: א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן מאי דכתיב [2]לבבתני אחותי כלה לבבתני באחת מעיניך בתחילה באחת מעיניך לכשתעשי בשתי עיניך [א]אמר עולא עלובה כלה מזנה בתוך חופתה אמר רב מרי ברה דבת שמואל מאי קרא [3]עד שהמלך במסיבו נרדי וגו' אמר [ב]רב ועדיין חביבותא היא גבן דכתי' נתן ולא כתב הסריח [ג]ת"ר (א) [ד]עלובין ואינן עולבין שומעין חרפתן ואינן משיבין עושין מאהבה ושמחין ביסורין עליהן הכתוב אומר [4]ואוהביו כצאת השמש בגבורתו א"ר יוחנן מאי דכתיב [5]ה' יתן אומר המבשרות צבא רב כל דיבור ודיבור שיצא מפי הגבורה נחלק לשבעים לשונות תני דבי ר' ישמעאל [6]וכפטיש יפוצץ סלע [ה]מה פטיש זה נחלק לכמה ניצוצות אף כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה נחלק לשבעים לשונות אמר רב חננאל בר פפא מ"ד [7]שמעו כי נגידים אדבר למה נמשלו דברי תורה כנגיד לומר לך מה נגיד זה יש בו להמית ולהחיות אף ד"ת יש בם להמית ולהחיות היינו דאמר [ו]רבא למיימינין בה סמא דחיי למשמאילים בה סמא דמותא ד"א נגידים כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה קושרים לו שני כתרים: א"ר יהושע בן לוי מ"ד [8]צרור המור דודי לי בין שדי ילין אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע אף על פי שמיצר ומימר לי דודי בין שדי ילין [9]אשכול הכופר דודי לי בכרמי עין גדי מי שהכל שלו מכפר לי על עון גדי שכרמתי לי מאי משמע דהאי כרמי לישנא דמכניש הוא אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן כדתנן [ז]כסא של כובס שכורמים עליו את הכלים: וא"ר יהושע בן לוי מאי דכתיב [10]לחייו כערוגת הבושם כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה נתמלא כל העולם כולו בשמים וכיון שמדיבור ראשון נתמלא דיבור שני להיכן הלך הוציא הקב"ה הרוח מאוצרותיו והיה מעביר ראשון ראשון שנאמר שפתותיו שושנים נוטפות מור עובר [ח]אל תקרי שושנים אלא ששונים: ואריב"ל כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה יצתה נשמתן של ישראל שנאמר [11]נפשי יצאה בדברו ומאחר שמדיבור ראשון יצתה נשמתן דיבור שני היאך קיבלו הוריד [ט]טל שעתיד להחיות בו מתים והחיה אותם שנאמר [12]גשם נדבות תניף אלהים נחלתך ונלאה אתה כוננתה ואמר ר' יהושע בן לוי כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה חזרו ישראל לאחוריהן י"ב מיל והיו מלאכי השרת מדדין אותן שנאמר [י][13]מלאכי צבאות ידודון ידודון אל תיקרי ידודון אלא ידדון: ואריב"ל בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע מה לילוד אשה בינינו אמר להן לקבל תורה בא אמרו לפניו חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות [כ]קודם שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבשר ודם [14]מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו [15]ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים אמר לו הקב"ה למשה החזיר להן תשובה אמר לפניו רבש"ע מתירא אני שמא ישרפוני בהבל שבפיהם אמר לו אחוז בכסא כבודי וחזור להן תשובה שנאמר [ל][16]מאחז פני כסא פרשז עליו עננו ואמר ר' [מ]נחום מלמד שפירש שדי מזיו שכינתו ועננו עליו אמר לפניו רבונו של עולם תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה [17]אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים אמר להן למצרים ירדתם לפרעה השתעבדתם תורה למה תהא לכם שוב מה כתיב בה [18]לא יהיה לך אלהים אחרים בין עמים אתם שרויין שעובדין

עבודת

דסגינן בשלימותא. התהלכנו עמו בתום לב כדרך העושים מאהבה וסמכנו עליו שלא יטעננו בדבר שלא נוכל לעמוד בו: **בתחלה.** בקבלה שקבלתם אחת היא אצלכם ולבסוף כשקיימתם שתים יש: **לבבתני.** קרבתני: **עלובה.** חצופה דעולבנא לישנא דחוצפא היא והכי אמר במס' גיטין(מ): **מזנה בתוך חופתה.** כישראל כשעמדו בסיני ועשו העגל: **במסיבו.** בחופתו: **נתן.** עזב ריחו הטוב לאחרים: **ועדיין חביבותא היא גבן.** אע"פ שהמקרא מספר בגנותנו הראה לנו לשון חבה מדלא כתיב הסריח: **הנעלבים ואינם עולבים.** אחרים באין עליהם בחוצפה ולא הן על אחרים: **עושין.** מאהבת המקום: **ושמחים ביסורים.** על עליבה הבאה עליהם: **לבא רב.** כל האומות: **מה פטיש.** מתחלק הסלע על ידו לכמה ניצוצות: **למיימינין.** (ב) עסוקים בכל כחם וטרודים לדעת סודה כאדם המשתמש ביד ימינו שהיא עיקר: **קושרים לו שני כתרים.** לדבור שהיה בו ממש ונראה כדכתיב רואים את הקולות (שמות כ): **אע"פ שמיצר ומימר לי דודי.** בעגל שאמר הורד עדיך: **בין שדי ילין.** אמר מיד לעשות לו משכן להיות מצומצמת שכינתו בין שני הבדים שנראו במקדש ראשון כשני שדים דוחקין ובולטין בפרוכת שכנגד הפתח: **עין גדי.** עון עגל שהוא מין בהמה. לשון אחר לשון ע"ז העורכים לגד שלחן (ישעיה סה): **שכרמתי.** שאספתי להתאוות אלהות הרבה כדכתיב אלה אלהיך ישראל (שמות לב): **שכורמים עליו.** שמאספין עליו את הבגדים והוא דף ארוכה ומנוקבת נקבים הרבה ומניח המוגמר תחתיה והכלים מתגמרין מדרך הנקבים: **לישנא דמיכנש** גרסינן: **מעביר ראשון** (ג). לגן עדן: **מור עובר.** על שהעבירן: **גשם נדבות.** גבי מתן תורה כתיב בספר תהלים: **י"ב מיל.** זו היא מדת מחניהם והיו הקרובים לדיבור חוזרין מפחד הקול עד קצה המחנה: **מדדין אותן.** מסייעין אותן להתקרב מעט מעט שהיו חלשים כאשה המדדה את בנה בתחלת הילוכו: **ידודון.** משמע הם עצמם ידודון: **ידדון.** מדדין אחרים: **תתקע"ד דורות.** (ד) באלפים שנה שקדמה תורה לעולם היו עתידין דורות הללו להבראות שנאמר (תהלים קה) דבר צוה לאלף דור [*]וראה הקב"ה שאין העולם מתקיים בלא תורה כל כך והעבירן ולא בראן ונתנה לכ"ו דורות. הרי שחסרו תתקע"ד מאלף: **מה אדיר שמך.** אדיר הוא הרבה בארץ ואין ראוי לך ליתן הודך שם כי אם על השמים: **פירש שדי מזיו.** נוטריקון של פרשז:

קנאה

ולא כתיב הסריח. לשון מגונה לא היה לו לכתוב אלא כלומר ולא כתב [נ]ערב ריחו דהוה משמע הסריח אלא כתב נתן לשון חביבות: **מה** פטיש זה מתחלק לכמה ניצוצות. הקשה רבינו שמואל והא קרא משמע דהפטיש מפוצץ את הסלע מדלא כתיב והפטיש יפוצצנו סלע וכן אנו רואין שהפטיש מפוצץ סלעים וליכא למיגרס מה סלע מתחלק לכמה ניצוצות דהא דיבור דהיינו תורה נמשלה לפטיש ולא לסלע ובקונטרס פי' מה פטיש מתחלק הסלע על ידו ואינו מיושב שהדיבור הוא עצמו מתחלק ואינו דמיון גמור ואומר ר"ת דקרא איירי באבן המפוצץ ברזל דאמר [ס]במדרש חזית מעשה באחד שקנה סנפירין ובא לבודקה נתנה על הסדן והכה עליה בקורנס נחלק הפטיש ונשבר הסדן וסנפירין לא זז ממקומו הה"ד וכפטיש יפוצץ סלע ואף על גב דלא כתיב יפוצצנו סלע הרבה פסוקים יש כענין זה אבנים שחקו מים (איוב יד) פי' שחקו אותן מים ואתו שפיר דאמר בפ"ק דקידושין (דף ל:) תנא דבי רבי ישמעאל בני אם פגע בך מנוול זה משכהו לביהמ"ד ואם אבן הוא נמוח שנא' אבנים שחקו מים פירוש שחקו אותם מים ואם ברזל הוא מתפוצץ פירוש אם יצר הרע מתחזק עליו כברזל מתפוצץ שנאמר וכפטיש יפוצץ סלע ואף על פי דהתם מדמה יצה"ר לפטיש וכאן מדמה ד"ת לפטיש אין לחוש [*]דמקרא אחד יוצא לכמה טעמים:

תורה

מסורת הש"ס

א) גיטין לו:, ב) [שם אי' רבה], ג) ב"ז שם יומא כג., ד) [סנהדרין לג.], ה) [יומא עב: ע"ש], ו) כלים פכ"ג מ"ד, ז) [לעיל ל.] פסחים קיח., ח) [חגיגה יב:], ט) [בקרא כתיב מלבי ועמ"ש הפענח ראש פ' יתרו], י) [חגיגה יד. זבחים קטו.], כ) [סוכה ה.], ל) [בסוכה ליתא תנאים], מ) [דף לו:], נ) ב"ק עוב., ס) [במדרש רבה ליתא ד"ה וכו שריה].

* * *

הגהות הב"ח

(א) גמ' תנו רבנן הנעלבין: (ב) רש"י ד"ה למיימינין. נ"ב עי' לעיל דף סג ע"א: (ג) ד"ה מעביר ראשון לג"ע: (ד) ד"ה תתקע"ד דורות. נ"ב ועיין בחגיגה פרק אין דורשין סוף דף יג וירושלמי דף יד:

* * *

גליון הש"ס

רש"י ד"ה תתקע"ד דורות וכו' וראה הקב"ה שאין העולם מתקיים. במדרש רבה בראשית פ"ח איתא ראה הקב"ה שהיו רשעים נתנה לכ"ו דורות ותתקע"ד שתלן בכל דור ודור והן עזי פנים שבדורות: תוס' ד"ה מה פטיש בבה"ד דמקרא אחד יוצא לכמה טעמים. עי' בהרא"ם פ' יתרו בפסוק ט':

* * *

מוסף רש"י

כי נגידים אדבר. דברי נגידות ותפארת (משלי ח ו). בתוך חופתה. כשעוד שכינה בישראל בסיני עשו את העגל, שהרי לא נסעו מסיני עד לאחר הקמת המשכן בשנה שניה, כדכתיב (במדבר י) ויהי בשנה השנית בחדש השני וגו' ויסעו בני ישראל למסעיהם ממדבר סיני (גיטין לו:). מאי קרא. דיש לדרוש עליהם כלה מונה בחופתה (שם). נרדי נתן ריחו. כלומר עזב ריחו הטוב, כמו (במדבר כא) ולא נתן סיחון את ישראל וגו' (שם). ועדיין חביבותא היא גבן. אע"פ שהזכיר קלקולינו לא הזכיר אלא במרמית מילה (שם). הנעלבין. אותם שנעלבים מיד אחרים ואין עולבים את אחרים (שם). עושין מאהבה. עושין מצות מאהבת המקום ולא ליטול שכר ולא מיראת פורענות (שם). למיימינין בה. של תורה שמשפשפין עצמיהן בדקדוק ויגיעין, כיתון המיומנת למלאכה (לעיל סג.).